

НЕОБХІДНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

THE NECESSITY OF THE INTERACTIVE TECHNOLOGIES SYSTEM IMPLEMENTATION IN THE PROCESS OF STUDYING UKRAINIAN LITERATURE IN THE PEDAGOGICAL COLLEGE

Важливими і актуальними сьогодні є оновлення методів, засобів, технологій навчання майбутніх учителів для досягнення високих освітніх стандартів та насамперед для формування готовності до професійної діяльності, адже результативність і якість роботи майбутніх учителів залежить від їхньої готовності до професійної діяльності. Досягненню цієї мети сприяє застосування інтерактивних методів у процесів підготовки майбутніх учителів [1, с. 5]. У статті сформульовані положення необхідності впровадження системи інтерактивних технологій у процесі вивчення української літератури у вищій школі. Мета роботи – розв'язати головну проблему підготовки сучасного викладача української літератури, що полягає в заміні застарілих змісту, структури, методик, технологій навчання шляхом спрямування самовдосконалення та творчої самореалізації їхньої педагогічної діяльності. Завдання статті полягає в переосмисленні змісту освіти на користь зростання міжпредметної інтеграції, переходу до цілісних поєднань підходів, принципів, методик у процесі самовдосконалення та творчої самореалізації сучасних учителів української літератури. Процес навчання – не автоматичне вклядання навчального матеріалу в голову студента. Він потребує напруженої розумової роботи і його власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація є малоефективними. Успіх можна досягти тільки за допомогою інтерактивного навчання.

Орієнтація на такі особливості сучасного навчально-виховного процесу зумовлює вибір викладача інтерактивних технологій навчання, в основі яких – підготовка молоді людини до громадянської активності в громадянському суспільстві, активізація навчальних можливостей студента, а не переказування абстрактної, «готової» інформації, відірваної від їхнього життя й суспільного досвіду. Прийоми інтерактивного навчання роблять навчальний процес ефективним, адже змушують студентів мислити, самостійно шукати шляхи розв'язання навчальних завдань.

У статті наведені такі форми інтерактивного навчання: «Мікрофон», «Займи позицію», «Коло ідей», «Мозковий штурм», «Закінчи речення», «Прес», літературний диктант, «Рольова гра», «Асоціації», робота в групах, спрощене судове слухання, вікторини, «Літературне лото», «Коло ідей», «Ланцюжок», «Сюжетний хід» тощо.

Ключові слова: інноваційні технології, мотивація, інтерактивне навчання, творча самореалізація, професійна підготовка, між-

предметна інтеграція, реформаційне оновлення, самоздатність особистості, інтелектуальна спроможність.

Important and relevant today are the updating of methods, tools, technologies of future teachers studying to achieve high educational standards and, above all, to form readiness for professional activity, because the effectiveness and quality of work of future teachers depends on their readiness for professional activity. The achievement of this goal is facilitated by the use of interactive methods in the processes of preparation of future teachers [1, p. 5]. The article outlines the necessity of introducing a system of interactive technologies in the process of studying Ukrainian literature in higher education. The aim of the article is to solve the main problem of preparation of the modern teacher of Ukrainian literature, which is to replace outdated content, structure, methods, technologies of teaching by directing self-improvement and creative self-realization of their pedagogical activity. The task of the article is to rethink the content of education in favor of increasing cross-curricular integration, the transition to holistic combinations of approaches, principles, techniques in the process of self-improvement and creative self-realization of modern teachers of Ukrainian literature.

The studying process is not an automatic insertion of educational material into the student's head. It requires intense mental work and his own active involvement in the process. Explanation and demonstration are ineffective. Success can only be achieved through interactive studying.

Orientation to such peculiarities of the modern educational process causes the choice of the teacher of interactive studying technologies, on the basis of which - the preparation of the young person for civic activity in civil society, the activation of the student's educational capacities, and not the transfer of abstract, "ready" information, detached from their life and social experience. Interactive studying techniques make the learning process effective because it forces students to think independently to find ways to solve learning tasks.

The following forms of interactive studying are presented in the article: "Microphone", "Take a position", "Circle of ideas", "Brainstorming", "Finish sentences", "Press", literary dictation, "Role play", "Associations", work in groups, simplified court hearings, quizzes, "Literary Lotto", "Circle of Ideas", "Chain", "Storyline" and more.

Key words: innovative technologies, motivation, interactive studying, creative self-realization, professional training, cross-curricular integration, reformational renewal, self-ability of the individual, intellectual ability.

УДК 378.147:821.161.2
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.3-45>

Кузьміна І.В.,
викладач словесних дисциплін
Луцького педагогічного коледжу

Постановка проблеми у загальному вигляді. Найбільша проблема – це відсутність мотивації в учителів навчатися використовувати ці технології.

У час, коли інноваційні технології є чи не найважливішими у повсякденному житті молодих людей, вони дають освітянам потужні можливості для

пожвавлення занять. Нині викладачі, як ніколи раніше, можуть захопливіше та цікавіше проводити власні заняття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Підтвердженням цього є основні напрями розвитку освіти, що визначені «Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки», Проектом Концепції розвитку освіти до 2025 року (2014), Законом України «Про освіту» (2016) [5].

В освітніх документах акцент робиться на розвиток інноваційних освітніх технологій у навчальному процесі з метою забезпечення переходу освіти на нову, особистісно зорієнтовану парадигму. Визначальною рисою особистісно зорієнтованого навчання є взаєморозуміння, взаємодія, творча співпраця викладача та студентів.

Проблема застосування інтеракції в навчальному процесі була в центрі уваги таких дослідників, як О. Єльнікова, Г. Коберник, О. Коберник, О. Комар, Т. Кравченко, М. Крайня, Г. Кривчикова, Л. Пироженко, О. Пометун.

Подальшим розробленням елементів інтерактивного навчання займалися В. Сухомлинський, Ш. Амонашвілі, В. Шаталов, С. Лисенкова, Є. Ільїн, А. Хуторської. Це стало підґрунтям для виникнення теорії і практики інтерактивного навчання.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Роль інформаційно-комунікаційних технологій, які сьогодні динамічно розвиваються і стають системоутворюючим чинником розвитку сучасного суспільства та системи освіти як його складника, важко переоцінити.

Сучасний стан розвитку інформаційного суспільства ставить нові вимоги до системи освіти, адже саме вона повинна випереджати інформатизацію інших напрямів суспільної діяльності. Освітній процес сучасного педагога-словесника має відбуватися шляхом доцільного поєднання традиційних методів і прийомів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, базуватися на тісній співпраці зі студентами, спрямованій на їхнє самовдосконалення і творчу самореалізацію.

Мета статті – розв'язати головну проблему підготовки сучасного викладача української літератури, що полягає в заміні застарілих змісту, структури, методик, технологій навчання шляхом спрямування самовдосконалення та творчої самореалізації їхньої педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Шляхи й способи розв'язання зазначеної проблеми передбачені через проведення комплексної реформи системи педагогічної освіти, професійного та особистісного розвитку педагогічних працівників. Її вирішення передбачає розроблення сучасних концепцій підготовки майбутніх учителів до педагогічної професії в контексті очікувань суспільства. Для впровадження інтерактивних методів

у навчальний процес необхідно провести реформційне оновлення або навчання педагогів.

Для більш чіткого розуміння важливості інтерактивного навчання педагоги порівнюють його з раніше відомими пасивним та активним навчанням. Якщо пасивне навчання – репродуктивний метод, це вимога слухати та дивитись, активне – це безпосередня участь людини у викладанні матеріалу, то інтерактивне – це рівноправна взаємодія педагога та студента.

Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (СІНА, штат Меріленд) у 1980-х рр., показують, що за допомогою інтерактивного навчання можна збільшити відсоток засвоєння матеріалу, адже воно впливає не тільки на свідомість студента, а й на його почуття, волю. З результатів дослідження випливає, що найнижчих результатів у навчанні досягають за умови пасивного навчання (лекція – 5% засвоєння, читання – 10% засвоєння), а найвищих – за умови інтерактивного (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших – 90%).

Інтерактивне навчання – спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен учасник відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Інтеракція – взаємодія, динаміка між учасниками, винятково з моделями комунікацій, стосунками й рольовими припущеннями. Інтерактивна взаємодія виключає домінування як одного учасника навчального процесу над іншими, так і однієї думки над іншою.

На заняттях словесник має не просто дати суму знань, а сформувати життєву компетентність як самоздатність особистості до оптимальних дій, що базуються на знаннях, досвіді, цінностях, здобутих завдяки навчанню. «Нова школа кладе собі за головну мету – збудити, дати змогу виявитися самостійним творчим силам дитини», – писала Софія Русова [6].

Важливою рисою інтерактивного навчання є те, що викладач надає свободу студентам, покладається на їхній досвід для розв'язання проблемних питань. Такий метод сприяє високому інтелектуальному розвитку студентів, забезпечує оволодіння навичками саморозвитку особистості, можливість думати, творити.

Однією з важливих проблем педагогіки є недостатнє засвоєння інформації.

З-поміж його причин відомі фахівці в галузі освіти Д. та Р. Джонсон разом із К. Смітом виокремлюють такі [7, с. 95]:

- 1) увага студентів знижується з кожною хвилиною;
- 2) у студента може бути більш розвинута не слухова пам'ять, а зорова чи механічна;

3) не всі студенти можуть засвоювати однакову інформацію в однаковому темпі.

У літературі описано результати дослідження, коли викладач, пояснюючи матеріал короткими частинами, блоками, пропонував студентам обговорити між собою кожну таку частину, а потім продовжував пояснення. У результаті такого навчання засвоєння матеріалу було вдвічі ефективнішим, ніж за монологічного пояснення.

Існує достатньо наукових посібників, щоб зрозуміти і структуру методики інтерактивного заняття, і технології інтерактивного навчання. Тому мета цього матеріалу – показати, як у процесі викладання української літератури можна застосувати ту чи іншу модель або її частину з технологій інтерактивного навчання.

До вашої уваги пропонуються окремі приклади застосування деяких інтерактивних прийомів на заняттях з української літератури у вищій школі.

Опис інтерактивних прийомів і приклади їх використання на заняттях літератури

Колективно-групове навчання Прийом «Незакінчене речення»

Цей прийом часто використовується в поєднанні з прийомом «Мікрофон», що дає можливість студентам ґрунтовно працювати над формою висловлення власних ідей, порівнювати їх із висловлюваннями інших.

Приклад

– «На сьогоднішньому занятті для мене найбільш важливим відкриттям було...»;

– «Ця інформація дозволяє нам зробити висновок про те, що...»;

– «Це рішення було прийнято тому, що...»;

– «Це мій улюблений герой, бо...»;

– «Цей твір нас навчив...» *тощо*.

Прийом «Мікрофон»

Цей прийом надає можливість кожному сказати щось швидко, по черзі, відповідаючи на запитання або висловлюючи свою думку чи позицію.

Правила застосування такі:

– говорити має тільки той, у кого в руках є символічний мікрофон;

– відповіді не коментуються і не оцінюються;

– коли хтось висловлюється, інші не мають права перебивати, коментувати, викрикувати з місць.

Приклад

Проблемне запитання.

– Які теми, почуття, явища об'єднують твори Лесі Українки або всім їм притаманні?

Група 1: «Напис на руїні», «Товарищі на спомин», «І все-таки до тебе думка лине».

Група 2: Визначте основні мотиви лірики Лесі Українки.

Група 3: «Слово, чому ти не твердая криця», «Як я люблю оці години праці», «Contraspempero!».

Технологія «Коло ідей»

Метою технології є залучення всіх учасників до обговорення проблеми.

Словесник ставить дискусійне запитання та пропонує обговорити його в малих групах. Після того, як час на обговорення вичерпано, кожна група представляє лише один аспект проблеми, яку вона обговорювала. Спікери груп висловлюються по черзі, поки не будуть озвучені всі відповіді. Під час обговорення теми на дошці складається список висловлених ідей. Коли всі ідеї щодо розв'язання проблеми названі, можна звернутися до розгляду проблеми в цілому й підбити підсумки роботи.

Найдоцільніше застосовувати «Коло ідей», обговорюючи питання, важливе для всієї групи.

Приклад

– Що в житті людини є найціннішим і найнебезпечнішим одночасно, найкращим і найгіршим?

Метод «Мозковий штурм»

Це – ефективний метод колективного обговорення, пошук рішень, що спонукає учасників проявляти уяву і творчість; вільне вираження думок усіх учасників. Він допомагає знаходити кілька рішень із конкретної теми.

Приклад.

Колективне складання плану навчальної діяльності на занятті.

Помічник словесника підходить до кожного з конвертом, в який студенти кладуть аркуші з побажаннями: «Щоб ознайомитися з новелою М. Коцюбинського «Intermezzo», мені треба...». Діставши картки з побажаннями, складається колективний план роботи:

1. Що таке імпресіонізм?

2. Новела як літературний жанр, її особливості.

3. Життєвий і творчий шлях М. Коцюбинського.

4. Що таке intermezzo?

5. Зміст новели «Intermezzo».

Метод «Прес»

Метод «Прес» використовують у випадках, коли виникають суперечливі питання та з'являється необхідність чітко аргументувати визначену позицію з проблеми, що обговорюється, переконати інших у своїй правоті. Метод надає учасникам можливість навчитися формулювати й аргументовано, чітко та стисло висловлювати власні роздуми з дискусійного питання, впливати на думку співрозмовників.

Щоб висловлювання відповідало названим критеріям, воно повинно мати таку структуру й етапи:

– *позиція:* «Я вважаю, що...»;

– *обґрунтування:* «...тому, що...»;

– *приклад:* «Наприклад...»;

– *висновки:* «Отже (тому), я вважаю...».

У виступах, якщо це можливо, слід використовувати:

– думку експертів;

– статистичні та наукові дані;

- закони України;
- інші допоміжні матеріали (речові докази, газетні статті, думки інших учнів, громадян тощо).

Найдоцільніше застосовувати цей метод наприкінці заняття, коли проводяться підсумки.

Прийом «Займи позицію»

Цей прийом допомагає з'ясувати існуючі позиції й думки щодо проблемного запитання.

Порядок проведення такий:

- викладач називає тему й пропонує присутнім висловити свої думки з цього приводу;
- учасники шикуються біля того плаката («так», «ні», «не знаю»), інформація на якому відповідає їхній позиції;
- самостійно або в групі односторонніх студенти добирають кілька найсильніших аргументів, щоб переконати інших у своїй правоті;
- позиції й аргументи інших уважно заслуховуються;
- якщо після обговорення дискусійного запитання хтось із учасників змінив свою точку зору, він може перейти до іншого плаката й пояснити причину свого переходу, а також назвати найбільш переконливу ідею чи аргумент протилежної сторони.

Приклад

Проблемне запитання.

– Чіпку змалку ображали, ненавиділи й любили. Чи виправданими були дії баби Оришки та матері щодо виховання хлопця?

Учасники розташовуються біля плакатів залежно від своєї думки щодо проблемного запитання:

- «Має рацію мати Чіпки»;
- «Має рацію баба Оришка»;
- «Не визначився».

Присутні висловлюють свої думки, наводячи докази й аргументи.

Розігрування ситуації в ролях (рольова гра, імітація)

Мета розігрування ситуації в ролях – визначити особисте ставлення студентів до конкретної ситуації, набути досвіду поведінки в подібних обстави-

нах через гру, виконання ролі, яка є близькою до реальної життєвої ситуації. Це допомагає навчатися через досвід і почуття.

Рольова гра імітує реальність, учасники «проживають ситуацію» в ролях, які їм дісталися, є можливість діяти, «як насправді». Якщо студенти беруть участь у рольовій ситуації, вони повинні:

- чітко дотримуватися своєї ролі;
- уважно слухати партнерів і викладача;
- не коментувати діяльність інших, перебуваючи в ролі;
- ставитися до своєї ролі як до реальної життєвої ситуації, в яку вони потрапили;
- вийти з ролі по закінченні рольової гри;
- брати участь в її аналізі.

Висновки. Отже, підготовка сучасних фахівців має здійснюватися шляхом гармонійного поєднання традиційних методів і прийомів навчання з інноваційними педагогічними технологіями, передбачати міжпредметну інтеграцію і спрямовувати на практичну навчальну діяльність, формувати читацьку культуру молоді.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дяченко Н. «Педагогічні задачі у професійній підготовці майбутніх викладачів»: навч. пос. Київ: Видавництво Ліра, 2019. С. 5.
2. Віртуальна реальність: навчання в епоху цифрових технологій. *Сучасна Школа України*. 2017. № 8 (308). С. 4.
3. Георгіце І. «Інтерактивне навчання як засіб підвищення ефективності навчального процесу на заняттях з української літератури». *Українська мова і література в школах України*. 2019. № 6. С. 41.
4. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.
5. Про освіту: Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII (зі змінами). Редакція від 18.12.2018 р. та 20.12.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
6. Русова С. Вибрані педагогічні твори. Київ: «Освіта», 1969. С. 208.
7. Johnson D, Johnson R. Cooperation and competition: Theory and research. Edina, MN: Interaction Book Company, 1989. 310 p.